

CHEMISCH WEEKBLAD.

Orgaan van de Nederlandsche Chemische Vereeniging.

ONDER REDACTIE VAN

Dr. L. TH. REICHER (Amsterdam) en Dr. W. P. JORISSEN (Helder).

Uitgever: D. B. CENTEN, Amsterdam.

Agent voor Ned. Indië: H. VAN INGEN, Soerabaja.

*Het auteursrecht van den inhoud van dit Blad wordt verzekerd volgens
de Wet van 28 Juni 1881, Staatsblad No. 124.*

N°. 43.

Amsterdam, 23 Juli 1904.

1^e Jaargang.

INHOUD: Jaarverslag over de werkzaamheden der Nederlandsche Chemische Vereeniging, uitgebracht door den Voorzitter, Prof. Dr. ERNST COHEN, op de Algemeene Vergadering van 16 Juli 1904, te Amsterdam. — Verslag van de Algemeene Vergadering der Nederl. Chemische Vereeniging, gehouden den 16 Juli 1904 in het Scheikundig Laboratorium der Universiteit van Amsterdam. — Nederl. Chemische Vereeniging. — Personalía, Industriële Mededeelingen, enz.

Jaarverslag over de werkzaamheden der Nederlandsche Chemische Vereeniging,

uitgebracht door den Voorzitter

DR. ERNST COHEN

op de Algemeene Vergadering van 16 Juli 1904, te Amsterdam.

*Mijne Heeren en Dames, Leden der Nederlandsche
Chemische Vereeniging,*

Het is een algemeen bekend feit, dat de sterftekans van nieuwgeborenen een zeer groote is; is het eerste jaar gelukkig achter den rug, dan mag den ouders een dubbele gelukwensch worden gebracht met het behoud van hun lieveling. Zoo bied ik heden, op den eersten verjaardag onzer Vereeniging den oprichters mijn gelukwensch aan met de overschrijding van het gevaarlijke gebied. Alleszins gemotiveerd is die wensch, wanneer wij overwegen, dat de jonggeborene in gunstigen toestand verkeert. De zoo gevreesde voedingsstoornissen hebben zich gelukkig niet voorgedaan; integendeel, niet minder dan 68 nieuwe leden heeft onze Vereeniging in het afgelopen jaar in zich opgenomen, zoodat wij nu 220 leden sterk zijn. Overwegen wij verder, dat deze leden de meest uiteenlopende takken der chemie beoefenen, dan is eenzijdigheid in de bewegingen onzer korporatie wel als uitgesloten te beschouwen en hierdoor kan der nieuw-

geborene een gunstige prognose op haren verderen weg worden meegegeven.

Doch gij verlangt van mij, en de statuten geven U daartoe het recht „een verslag omtrent de werkzaamheden der Vereeniging in het afgelopen jaar”; zoo zij het mij dan vergund U een overzicht in dezen zin te geven, waarbij ik chronologisch te werk wil gaan.

Op onze eerste Algemeene Vergadering, op Zaterdag 4 Juli 1903 te Utrecht gehouden, werden de statuten onzer Vereeniging vastgesteld, die, na revisie door Mr. FENNEMA, bij Koninklijk Besluit d.d. 22 Aug. 1903 no. 52 werden goedgekeurd.

Op diezelfde vergadering, waar Prof. VAN ROMBURGH ons een kijkje heeft gegeven in de bereiding der caoutchouc en waar de voorzitter enkele kleinere mededeelingen, uit verschillende deelen der chemie gekozen, onder Uwe aandacht heeft gebracht, werden twee commissies benoemd, over welker werkzaamheid ik U in de eerste plaats bericht moet geven.

Aleer ik zulks doe, moet ik een fout herstellen, op de genoemde vergadering in de aldaar door mij uitgesproken openingsrede gemaakt, een fout, die m. i. voor onze Vereeniging goede gevolgen heeft gehad en die mij dus, naar ik vertrouw, niet te zwaar aangerekend zal worden.

In mijne rede sprekend over het katalogiseeren van werken op chemisch gebied, in ons land aanwezig, heb ik het doen voorkomen, als zoude men te Hamburg een katalogus van werken op het gebied der natuurwetenschappen samengesteld hebben, die al die boeken omvatte, welke in particuliere boekenverzamelingen te Hamburg voorkwamen. Daarbij aanknoppend, heb ik toen voorgesteld een dergelijken arbeid op grooter schaal, de particuliere bibliotheken van Nederland omvattend, door onze Vereeniging te doen uitvoeren, een plan, dat in dezelfde vergadering door benoeming eener commissie tot een begin van uitvoering werd gebracht. Mijne fout bestond nu hierin, dat ik zeide, dat men zich te Hamburg met particuliere boekerijen had bezig gehouden, terwijl mij later is gebleken, dat alleen de openbare bibliotheken aldaar gekatalogiseerd waren. Ik geloof echter, dat wij de toenmaals gemaakte fout niet behoeven betreuren. Integendeel, thans wordt hier een werk ondernomen, dat, in dezen vorm, origineel mag worden genoemd, een werk, dat, indien eenmaal tot op zekere hoogte gereed, onschatbare diensten zal bewijzen.

De commissie, (bestaande uit de H. H. ABERSON, BIJL, BAUCKE, ALBERDA VAN EKENSTEIN, TER MEULEN, MEERBURG, STRENGERS, KRAMERS, en de Dames GRUTTERINK en HUIZINGA), heeft, ten gevolge der ziekte van haren voorzitter, eerst laat haar taak kunnen aanvaarden, doch alle teekenen zijn aanwezig, dat zij haren arbeid thans geregeld zal voortzetten en de verkregen resultaten in het Chemisch Jaarboekje, waarschijnlijk in een afzonderlijken katalogus, zal neerleggen.

De commissie, die zich zou bezighouden met de vraag of het mogelijk zou zijn kontrakten af te sluiten met één of meer maatschappijen, waardoor de Leden zullen kunnen toetreden tot een gemeenschappelijke levens-, werkkracht- en ongevallenverzekering (de commissie bestaat uit de H.H. BOISSEVAIN, HOFMAN en HONDIUS BOLDINGH) heeft hare bevindingen neergelegd in een rapport, dat zoo aanstonds te Uwer kennis zal worden gebracht.

Rest mij, wat de commissies betreft, een enkel woord te wijden aan die, welke men den naam „historische commissie” zou kunnen geven, en die door de H.H. HOITSEMA, V. D. HORN V. D. BOS en ERNST COHEN wordt gevormd.

Zij heeft allereerst overwogen, of het mogelijk zoude zijn een verzameling te stichten van toestellen enz., welke in de geschiedenis der Chemie in Nederland zekere rol hebben gespeeld.

Onze besprekingen hebben er al aanstonds toe geleid dit plan, hoewel niet geheel te verlaten, dan toch eenigszins op den achtergrond te schuiven en liever te trachten een volledige verzameling van boeken en geschriften, betrekking hebbende op de chemie in Nederland tusschen 1750 en 1865, bijeen te brengen. Het lijkt ons zeer noodzakelijk althans ééne verzameling in dien geest in Nederland in het leven te roepen, die op eenige volledigheid bogen kan. Hoe eer daarmee begonnen wordt, des te grooter is natuurlijk de kans van slagen; reeds nu zijn er een aantal werken aan te wijzen, die uiterst zeldzaam beginnen te worden, een kwaal, die uit den aard der zaak met den tijd hinderlijker wordt.

Onze commissie stelt dus aan de Vergadering voor, haar te machtigen haren arbeid in dezen geest aan te vangen en vraagt voor het thans loopende jaar een crediet van f 100 voor den aankoop der bedoelde werken, terwijl zij later een meer uitvoerig voorstel aan Uwe goedkeuring zal onderwerpen.

Intusschen heeft het Bestuur zelf niet stil gezeten, hetgeen kan blijken uit het notulenboek der Bestuursvergaderingen, waarin

tusschen 4 Juli 1903 en heden zeven vergaderingen zijn genotuleerd.

Wanneer van de werkzaamheden van het Bestuur naar buiten toe niet zooveel is gebleken, als evenredig zou wezen met den daaraan besteden tijd, dan herinner ik U aan het algemeen bekende feit, dat een nieuw opgetreden ministerie in het eerste jaar zijner werkzaamheid weinig gelegenheid vindt tot het invoeren van hervormingen, maar dat die tijd door tal van voorbereidende werkzaamheden in beslag wordt genomen. *A fortiori* is zulks hier het geval, waar onze Vereeniging eerst kortelings is ontstaan.

Tal van zaken, het geregeld beheer onzer Vereeniging betreffend, moesten worden besproken; over de uitgave van het „Chemisch Weekblad”, voor zoover dit met onze Vereeniging samenhangt, moest van gedachten worden gewisseld. Zoo zij er bijv. op gewezen, dat gebleken was, dat bij uitgave van slechts 12 pagina's per week vele manuskripten te lang moesten blijven liggen. Verder deed zich het bezwaar voor, dat telkens deze en gene verhandeling in het midden moest worden afgebroken, zoodat meer dan eens in de afleveringen het bekende „wordt vervolgd” werd aangetroffen, een toevoeging, voor romanliteratuur wellicht gewenscht, in zooverre zij de nieuwsgierigheid van den lezer prikkelt, die in chemische literatuur echter als zeer storend moet worden aangemerkt.

Een nieuwe regeling met den uitgever van het Weekblad zal deze bezwaren voor goed doen verdwijnen; het aantal pagina's kan per jaar, zoo noodig, met tweehonderd worden uitgebreid.

Het huishoudelijk reglement, dat heden ter tafel is, moest worden voorbereid en heeft het Bestuur gedurende eenigen tijd bezig gehouden, doch het grootste deel der Bestuursvergaderingen werd wel gewijd aan besprekingen, de chemische nijverheid in Nederland betreffende.

Uit het „Chemisch Weekblad” is U bekend geworden, dat de „Maatschappij voor Nijverheid” in haar Departementen een enquête deed instellen omtrent de oorzaken van de geringe ontwikkeling onzer chemische industrie.

Al onderschrijft het Bestuur geenszins de woorden, welke men NAPOLEON I in den mond heeft gelegd: „de Chemie is slechts een beuzeling, indien zij zich niet met de eischen van den oorlog en de nijverheid bezighoudt,” toch was het van oordeel, dat het op den weg onzer Vereeniging zou liggen met genoemde

Maatschappij samen te werken. Ons voorstel in dien geest werd door het Bestuur der Mij. voor Nijverheid aangenomen; vastgesteld werd, dat beide Vereenigingen onafhankelijk van elkaar zouden werken op de wijze, die ieder voor zich als de beste beschouwde, terwijl dan later een bespreking der aan beide zijden verkregen resultaten zou plaats hebben.

Gij zult er wel allen van overtuigd zijn, dat de hier aangevoerde vraag een uiterst moeilijke is, moeilijk niet alleen door hare ingewikkeldheid, doch moeilijk tevens tengevolge der vele sociale bezwaren, die bij hare beantwoording moeten worden overwonnen. Men meene niet, dat zij nieuw is. Integendeel. Slaat men de „Verhandelingen van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen” van het jaar 1786 op, dan vindt men daarin een prijsvraag, door genoemd genootschap op initiatief van W. VAN BARNEVELT in het jaar 1784 uitgeschreven, (welke met de thans gestelde vraag ten nauwste samenhangt), luidende:

„Welke zijn de eigenlijke oorzaken, waarom de Scheikunde bij onze naburen, en vooral bij de Duitschers, in meer aanzien, en algemeener oefening is, dan in ons vaderland? Welke is de beste wijze, om, ten minsten, in de voornaamste steden van onze Unie, de Scheikunde in hare grondbeginselen te doen onderwijzen? Welke zijn de bekwaamste middelen, om die noodzakelijke en voor den mensch heilzame kunst bij de artzenijmengkundigen in algemeene oefening te brengen? En, eindelijk, hoe zou men de deugdzaamheid der chemische bereidingen, inzonderheid die van buiten ingevoerd worden, best kunnen onderzoeken, ten einde de vervalschingen voor te komen?”

Op die vraag zijn twee antwoorden ingekomen; een onder de zinspreuk: „Salus populi suprema lex esto”, van de hand van B. TIEBOEL, een tweede onder het motto: „Kunsten en Wetenschappen, willen ze bloeien, moeten rijke belooningen genieten”, geschreven door P. T. SCHONCK en P. J. CASTELEIN.

Het ligt natuurlijk niet op mijn weg U hier uitvoerige mededeelingen omtrent die verhandelingen te geven; ik wijs slechts op enkele passages, waaruit, zij het ook slechts terloops, blijkt, dat reeds toenmaals de vraag, die ons nog heden bezighoudt, als een „question brûlante” werd beschouwd. Zoo lezen wij o. m. bij TIEBOEL: „Het is ten nadeele van onze Fabriekers bekend, dat de Duitschers, raadpleegende met hun bijzonder voordeel, zich,

zedert eenigen tijd, sterk met het voortzetten van zommige fabrieken hebben beziggehouden, tragtende dezelve zo veel mogelijk te volmaaken. — De Vorsten, raadpleegende met het voordeel van den Staat, en de belangen der burgeren, bevorderen dit op alle moogelijke wijzen. Wanneer nu aan beide zijden alle mogelijke oplettendheid plaats heeft en ijver, dan is er niets meer dan zodanige uitmuntende handelwijze nodig om een Staat te doen bloeien. De *zoutkookkunde*, *metaalbereidingen*, *glasblazerijen*, *verfstoffen*, *verwerijen*, en vele andere Fabrieken, kunnen zonder kennis en behulp der Scheikunde, nimmer tot volkomenheid geraaken. — Bijzondere Proefnemingen, door in de Scheikunde ervarenen mannen, hebben derzelver luister vergroot. — In een eenige Fabrik der GRAVENHORSTEN te Brunswijk, worden veele scheikundige bewerkingen in het groot bewerkt, die gedeeltelijk in meer dan eene Fabrik te pas koomen. — Kundige, geloofwaardige lieden hebben mij meer dan eens verzekerd, dat veele Fabrikeurs, bij een of andere nieuwe uitvinding, of zo zij 'er zich bijzonder op willen toeleggen de hunne te verbeteren, zeer dikwijls hunne toevlugt neemen tot een scheikundige, en denzelven verzoeken tot het doen van eene of andere proefneeming, welke men, met onderling overleg, dienstig oordeelt ter ontdekking van een of ander geheim, of verbetering eener gewoone handelwijze. Men bezeft gemakkelijk, dat dit zeer bekwaam is ter verbetering veeler Fabrieken."

Doch, revenons à nos moutons! Het onderzoek, door de Mij. voor Nijverheid ingesteld, is tot een zekere oplossing gebracht. Hoewel de rapporten, bij die Maatschappij ingekomen, mij bekend zijn, doordien zij door een Commissie, waarin ik zitting had, tot een eindrapport zijn verwerkt, mag ik daarop nog niet vooruitloopen en moet mij er toe beperken in korte trekken iets mee te deelen omtrent de stappen, door Uw Bestuur gedaan, om zijnerzijds iets tot beantwoording der vraag bij te dragen.

Nadat velerlei wijzen van onderzoek besproken waren, werd eindelijk de weg ingeslagen, door Prof. SCHREINEMAKERS aan de hand gedaan, om achtereenvolgens een studie te maken van den toestand van eenigszins belangrijke, reeds bestaande, industrieën in ons land en om na te gaan, hoe casu quo uitbreiding dier industrieën in de hand kon worden gewerkt. Ten einde de meest betrouwbare statistieken, zoo er betrouwbare statistieken mochten bestaan, te verkrijgen, zijn de Voorzitter en de Secretaris

onzer Vereeniging bij zijne Excellentie den Minister van Financiën op particuliere audientie geweest, ten einde zijne medewerking bij het verzamelen dier statistieken te verkrijgen, welke hun inderdaad op de meest heusche wijze werd toegezegd en verleend. Met dankbaarheid maken wij hier ook melding van de uitvoerige inlichtingen, ons door den Heer DAMSTÉ, Referendaris a/h. Ministerie van Financiën, verstrekt. Het resultaat onzer onderzoekingen in deze was, dat, gelijk men ons aan het ministerie reeds aanstonds had meegedeeld, met de bestaande opgaven niets was aan te vangen, daar zij geheel onbetrouwbaar zijn voor zover het stoffen geldt, die vrij ingevoerd mogen worden.

Ik zal U hier niet vermoeien met uiteenzetting der verdere besprekingen, door ons Bestuur gehouden. Het eenig resultaat, dat verkregen kon worden, was de overtuiging, dat de bestaande chemische industrieën hier te lande door ons, leden der Nederlandsche Chemische Vereeniging, bevoordeeld kunnen worden, doordien wij, ieder in onzen kring, onze leveranciers verplichten, waar het mogelijk is, *Nederlandsch fabrikaat* te leveren, en van dien regel niet afwijken. Daartoe wekt het Bestuur U dus op. Tal van chemische produkten, die bij ons allen in dagelijksch gebruik zijn, worden door Nederlandsche fabrieken van even goede kwaliteit en (invoerrechten en transportkosten in aanmerking genomen) tegen niet hooger prijs geleverd, dan door buitenslandsche fabrikanten.

Het bestuur meent echter niet, dat nu reeds zijn taak in deze richting als volbracht kan worden beschouwd, doch zal zijne aandacht aan het genoemde vraagstuk blijven wijden en later daaromtrent voorstellen aan de Vergadering doen.

Gelijk U allen bekend is, heeft onze Vereeniging door een bijdrage, evenredig met de draagkracht der kas, de z.g. „Technische Zending” naar St. Louis gesteund. Zoodra vastgesteld is, of de zending zal plaats hebben, hetgeen zeer waarschijnlijk is, en wie de opdracht zullen ontvangen, zal daarvan aan de Leden medeeling worden gedaan.

Onze buitengewone vergadering, in den Haag gehouden op 10 Oktober 1903, mocht zich in een vrij talrijk bezoek verheugen. De heer ABERSON gaf ons een overzicht van zijne interessante onderzoekingen over de gisting, terwijl de Heer RUTTEN door bespreking een bezoek aan de gasfabriek aldaar voorbereidde, aan welk bezoek tal van leden deelgenomen hebben.

Vermelding verdient verder het bezoek, door de „Société chimique de Belgique” op 1 en 2 Mei j.l. aan ons land gebracht. Doordien Uw Voorzitter eerst den avond te voren kennis kreeg van het voornemen onzer Belgische collega's, is het hem niet mogelijk geweest naar Rotterdam te gaan om onze Vereeniging te vertegenwoordigen en moest hij zich tevreden stellen onze zuidelijke naburen een telegrafisch welkom toe te roepen, dat op dezelfde wijze en later nog eens door een brief werd beantwoord. Intusschen zij onze dank gebracht aan onze penningmeesteresse Mej. GRUTTERINK en aan een aantal Rotterdamsche Leden onzer Vereeniging, die haar gedurende het verblijf der Belgen op Nederlandschen bodem hebben vertegenwoordigd.

Door een gelukkigen samenloop van omstandigheden was het mogelijk SVANTE ARRHENIUS uit Stockholm in ons midden te zien. Zijne zoo bij uitstek belangrijke rede over de Toepassing der physische Chemie in de Serotherapie is ook hun, die haar niet gehoord hebben, uit het „Chemisch Weekblad” bekend geworden. Onze Buitengewone Vergadering op 30 Mei 1904 in de Aula der Universiteit te Amsterdam, welke tevens onder de auspiciën van het „Genootschap ter Bevordering van Natuur-, Genees- en Heelkunde” plaats vond, zal bij ons allen in aangename herinnering blijven.

Ziethier, in vogelvluucht, het verleden onzer Vereeniging geschetst. Thans nog, tot besluit, een enkel woord over de naaste toekomst. Uit het voorafgaande kan U gebleken zijn, dat het tegenwoordig Bestuur verscheiden ondernemingen „in gang” heeft gemaakt, welke met Uwe medewerking, naar wij hopen, tot een goed einde zullen kunnen worden gebracht. Ik wil echter dat Bestuur niet verlaten (onze notulen eischen op 1 Januari a.s. mijne vervanging) zonder U er op gewezen te hebben, dat een allerbelangrijkste zaak door onze Vereeniging dient overwogen te worden, welke trouwens reeds op onze agenda voor heden voorkomt. Ik bedoel de vaststelling van een tarief voor onderzoekingen, een punt, dat in art. 3 onzer Statuten sub. 9 wordt genoemd onder de wettige middelen, waardoor de Nederlandsche Chemische Vereeniging haar doel tracht te bereiken.

De bijzonderheden dezer kwestie zullen zoo aanstonds kunnen worden besproken; hier wijs ik er op, dat van competente zijde de vraag tot het Bestuur is gericht, in hoeverre het op den weg onzer Vereeniging zou liggen een tarief voor onderzoekingen te

ontwerpen, daar er aan zulk een tarief dringend behoefte bestaat. Waar nu, gelijk zooeven gezegd, dit punt in onze Statuten is genoemd, moet de ons gestelde vraag in bevestigenden zin worden beantwoord en geloof ik, dat wij zoo spoedig mogelijk eenige personen zullen moeten aanwijzen, om ons te dezer zake voor te lichten. Moge deze arbeid spoedig tot het gewenschte resultaat leiden en ook hen, die thans nog buiten onze Vereeniging staan, er van overtuigen, dat samenwerking noodig is.

En thans, M. H., ben ik aan het einde van mijn overzicht, doch tevens spoedt de tijd, gedurende welken ik het voorrecht had de Nederlandsche Chemische Vereeniging te mogen leiden, ten einde. Over enkele maanden zal een ander mijne plaats gaan innemen. Moge het hem gegeven zijn, de grondslagen onzer Vereeniging te versterken, reeds beraamde plannen op gewenschte wijze ten uitvoer te brengen, onzer Vereeniging ten heil.

Verslag van de Algemeene Vergadering der Nederl. Chemische Vereeniging, gehouden den 16 Juli 1904 in het Scheikundig Laboratorium der Universiteit van Amsterdam.

Na de opening der vergadering te 10 $\frac{3}{4}$ uur en na den leden, die ten getale van ongeveer 50 aanwezig waren, een welkom te hebben toegeroepen, nam de Voorzitter, Prof. COHEN, het woord om het jaarverslag uit te brengen, dat in zijn geheel in deze aflevering opgenomen is.

Met applaus betuigde de vergadering haar dank.

Het woord werd nu verkregen door Dr. C. H. WIND, die een voordracht hield over „De hypothese der electronen en haar belang voor den chemicus.” In de volgende aflevering van dit Weekblad zal deze met veel belangstelling gevolgde rede opgenomen worden.

Nadat de Voorzitter Dr. WIND dank had gezegd voor zijn voordracht, die hij op verzoek van het Bestuur wel had willen houden, en met eenige woorden op het belang van het medegedeelde voor den chemicus had gewezen, werd op zijn voorstel de vergadering verdaagd tot 's namiddags 2 uur.

In de namiddagvergadering werd in de eerste plaats het Huishoudelijk Reglement na eerste bespreking goedgekeurd, nadat, op voorstel van den heer BOISSEVAIN, aan artikel 2 toege-

voegd was de zin „Men ontvangt dan een bericht van ontvangst van den penningmeester.”

De Voorzitter stelt voor eene subsidie van *f* 100 toe te staan aan de Historische Commissie voor het aankopen van eenige boeken. Nadat de penningmeesteresse, Mejuffrouw GRUTTERINK, medegedeeld heeft, dat de toestand van de kas slechts eene toelage van *f* 50 toelaat, wordt tot het verleenen hiervan besloten.

Door het bedanken van Dr. G. DOYER VAN CLEEFF als lid der Bibliotheekcommissie was daarin eene vacature ontstaan. Op voorstel van den Voorzitter wordt Dr. W. P. JORISSEN tot lid dier Commissie benoemd.

Ter sprake komt nu het al of niet vaststellen van een *tarief van onderzoekingen*. Een voorstel daartoe is uitgegaan van Prof. WIJSMAN, die een uitvoerig schrijven hierover tot het Bestuur richtte.

De heer BAUCKE wenscht, dat de te benoemen commissie een *minimum*-tarief zal vaststellen en zou het opleggen van boeten wenschen bij overtreding. De Heer PENNINK heeft bezwaren en tegen de benoeming der commissie en tegen het vaststellen van een tarief. Volgens zijne meening is het niet mogelijk een tarief te maken, dat gelden kan voor alle categorieën van personen, die onderzoekingen verrichten. Het opleggen van boeten acht hij ondoenlijk. De Heer STEGER meent, dat eerst uitgemaakt zal moeten worden, welk deel van de leden der Vereeniging belang hebben bij het tarief, dat bovendien alleen bindend kan zijn voor *leden* der Vereeniging. De Voorzitter verklaart zich ook tegen het boetestelsel. Volgens zijne meening zal een tarief wel degelijk ook buiten de Vereeniging invloed uitoefenen. In allen gevalle is het wenschelijk eene commissie te benoemen, om de quaestie te bestudeeren, n.l. allereerst de wenschelijkheid na te gaan voor het vaststellen van het tarief en, indien deze blijkt, een ontwerp-tarief samen te stellen.

De heer BAUCKE dringt op spoed aan met het oog op de voorbereiding van de Wet tegen de vervalsching van voedingsmiddelen. De Heer POTVLIET vreest, dat bij het bekend worden van het tarief vele „onderkruipers” zullen optreden, hetgeen volgens den voorzitter echter ook nu reeds het geval is en tegen wie o.a. ook het tarief gericht is. De Heer POTVLIET is echter

van meening, dat bedoelde personen eerst recht zullen optreden, wanneer er een officieel tarief tot stand komt.

Nadat de Heer SALOMONSON nog de wenschelijkheid betoogd heeft, dat de commissie eene enquête zal instellen en daarbij zooveel mogelijk verschillende categorieën van chemici zal raadplegen, wordt op voorstel van den Voorzitter de bespreking geschorst en krijgt Dr. F. M. JAEGER het woord tot het behandelen zijner „Kristalchemische bijdrage”.

Aanknoopend aan den door spreker ontdeekten samenhang tusschen kristalvorm en molekulair bouw bij de 6 plaatsings-isomere tribroomtoluolen, bespreekt hij vooreerst de momenten, welke naar zijne meening vóór alle de kristalvormende kracht van eenigen substituent bepalen.

Volgens spreker komen bij deze vraag voornamelijk dezelfde factoren van de *ruimtelijke uitgebreidheid* dier substituenten in aanmerking, welke destijds door V. MEYER ter verklaring van zijn „sterische hindernis” werden op den voorgrond gesteld.

Spreker betoogt op grond van een en ander de gelijkwaardigheid der 2H-atomen in de twee isomorfe isomeren dezer reeks: 1-2-4-6, en 1-2-3-5-tribroomtoluol, en toetst deze verder aan proeven omtrent de inwerking van salpeterzuur op deze lichamen, waarbij in beide gevallen *dinitroproducten* worden gevormd. 't Merkwaardigst is echter, dat deze dinitroprodukten opnieuw *isomorf* zijn, zoodat m. a. w. de moleculaire symmetrie door deze substitutie *niet* veranderd is. Daarmee is voor de tweede maal eene reeks plaatsings-isomere benzolderivaten gevonden, welker termen voor een deel eene *isomorfie* vertoonen.

Spreker knoopt hieraan vast eene beschouwing van de analoge substitutie in 't 1-3-4-5-tribroomtoluol, waarbij weliswaar de krist. symmetrie schijnbaar afneemt, maar bij veranderde opstelling toch weer duidelijk voor den dag treedt, als nauw met die der overige isomeren samenhangend.

Voorts blijkt opnieuw, hoe het kristallonomisch verband tusschen zulke isomeren, en tusschen de corresponderende reeks van hunne substitutieprodukten, gewoonlijk eerst voor den dag komt, na eene reeks kristallografische transformaties, waardoor vergelijkbare opstellingen der kristallen verkregen worden.

Deze transformaties moeten bij elke substitutie weer opnieuw gezocht worden, aangezien die omzettingen der kristalparameters, welke bij de ééne reeks van isomeren voldoen, gewoon-

lijk andere zijn dan die, welke bij de reeks der achtereenvolgende substitutie-isomeren noodig zijn.

Spreeker besluit met de opmerking, dat bij nauwkeurige kristallonomische vergelijking de nauwe samenhang tusschen chemische constitutie der materie en kristalvorm steeds voor den dag te brengen is.

Nadat spreker een vraag van den Voorzitter betreffende de beschouwingen en onderzoekingen van VICTOR MEYER over de sterische hindernis bij esterificatie uitvoerig beantwoord heeft, komt ter sprake het Rapport van de commissie in zake de collectieve verzekering.

Wij laten dit rapport in zijn geheel hieronder volgen :

„Ingevolge besluit van de laatste ledenvergadering werd aan ondergeteekenden opgedragen te onderzoeken of eene collectieve verzekering voor onze leden wenschelijk en mogelijk zou zijn.

Ondergeteekenden meenen, dat eene collectieve *levensverzekering* niet op onzen weg zou liggen en omdat er geen noemenswaardige geldelijke voordeelen voor de leden uit zouden voortvloeien en omdat vermoedelijk de deelname te gering zou zijn, daar men over het algemeen niet grootere ruchtbaarheid dan volstrekt noodzakelijk is geeft aan het bedrag, waarvoor men zijn leven verzekert.

Van de weinige maatschappijen, welke zich op *werkkrachtverzekering* toeleggen, leverden de tarieven bij collectieve verzekering zeer geringe voordeelen op, en deze waren in elk geval zoo hoog, dat deze wijze van verzekering — voorloopig althans — door ondergeteekenden niet kan worden aanbevolen.

Een meer uitgebreid onderzoek had daarop plaats ten opzichte van de mogelijkheid eener collectieve verzekering tegen *ongelukken* en de voorloopig ontvangen aanbiedingen zijn van dien aard, dat het vermoeden gewettigd is, dat eene collectieve verzekering onzer leden tegen ongelukken voordeelen zal opleveren.

Bij een der grootste maatschappijen op dit gebied worden b.v. de drie beroepen: apothekers, leeraren in de scheikunde en scheikundigen, bij collectieve verzekering ingedeeld in de eerste gevarenklasse en betalen dan voor eene uitkeering van:

a. f 10,000 bij dood,

b. f 10,000 bij geheele invaliditeit,
 c. f 5,000 bij gedeeltelijke invaliditeit,
 d. f 60 per week bij geheele ongeschiktheid,
 e. f 30 per week bij gedeeltelijke ongeschiktheid,
 f 24 jaarpremie, terwijl bij individueele verzekering deze be-
 roepen in de tweede gevarenklasse vallen en f 45 jaarpremie
 verschuldigd zou zijn! (Deze beide premiën worden met f 6
 verhoogd voor wielrijders).

Ook omtrent het beslechten van geschillen tusschen den ver-
 zekerde en de Maatschappij waren de meeste maatschappijen
 bereid in de polis op te nemen de bepaling, dat dit zou geschie-
 den door

- 1 lid der Chemische Vereeniging,
- 1 vertegenwoordiger der Maatschappij,
- 1 persoon door deze twee aan te wijzen.

Naast deze vrij belangrijke voordeelen zal het ongetwijfeld
 gelukken nog eene extra korting te krijgen, zoodra een voldoende
 aantal leden zich bereid heeft verklaard deel te nemen; boven-
 genoemde premiën zouden dan als maxima gelden. Wenschen
 enkele leden, dat enkele uitkeeringen vervallen of lager of hoo-
 ger moeten worden, dan wordt de premie natuurlijk in ver-
 houding verlaagd of verhoogd.

De opmerking werd in onze commissie gemaakt, dat eene
 uitkeering bij overlijden de verzekering ongewenscht en on-
 noodig duur maakt, daar hiervoor de levensverzekeringen
 dienen en eene hogere uitkeering aan de erfgenamen bij over-
 lijden door een ongeluk onnoodig is.

Wij stellen nu aan de vergadering voor ons te machtigen in
 overleg met het Bestuur een keuze van een soliede maatschappij
 te doen, ten einde met deze eventueel eene collectieve verzeke-
 ring aan te gaan.

Alvorens hiertoe te kunnen overgaan is het echter noodzake-
 lijk vast te stellen of in deze op voldoende medewerking en deel-
 name van de leden kan gerekend worden. Wij stellen dus tevens
 voor ons te machtigen aan de leden een vragenlijst te zenden
 ten einde vast te stellen, hoeveel leden geneigd zijn op basis
 van de hiervoren genoemde cijfers in de collectieve verzekering
 deel te nemen.

CH. E. H. BOISSEVAIN.

J. J. HOFMAN. 1)

1) Dr. HONDIUS BOLDINGH was door verblijf in Ned. Indië verhinderd dit
 rapport mede te onderteekenen.

Besloten wordt, na dankzegging aan de commissie voor hare bemoeiingen, deze zaak ook verder nog aan haar over te laten.

Aan de orde wordt nu gesteld de verkiezing van drie leden van het Bestuur, in plaats van de H.H. ERNST COHEN, JAN RUTTEN en H. BAUCKE, die op 1 Januari 1905 volgens het rooster moeten aftreden.

Bij eerste stemming, waarbij 32 stemmen uitgebracht worden, verkrijgen de volgende Heeren de achter hunne namen vermelde stemmen :

ABERSON 26, ARONSTEIN 25, HISSINK 16, VAN ROSSUM DU CHATTEL 12, HOYER 7, VAN ROMBURGH 5, MEERBURG 2, SCHOORL 2, FRANCHIMONT 1.

Gekozen zijn dus Prof. Dr. L. ARONSTEIN en Dr. J. H. ABERSON.

In afwachting van de nieuwe stemming voor een derde lid van het Bestuur houdt de Heer G. VAN ITERSON JR. zijn voordracht over „Denitrificatie”, waarvan een verslag in dit Weekblad zal worden opgenomen.

Nadat door spreker beantwoord zijn een vraag van den Heer SALOMONSON over vanilline in hout en van den Heer BAUCKE over aantasting van houtstof door de zuurstof der lucht, tegenover de stabiliteit van houtstof in aanraking met anaërobe bacteriën, wordt overgegaan tot het benoemen der „Commissie ter overweging van de mogelijkheid van het vaststellen van een minimum-tarief voor onderzoekingen en het eventueel ontwerpen van een zoodanig tarief.”

Op voorstel van het Bestuur worden daarin benoemd de Heeren H. BAUCKE, Dr. J. D. FILIPPO, J. J. HOFMAN, J. J. PENNINK en Dr. W. F. PROOST.

De Heer BAUCKE neemt zijne benoeming aan, aan de anderen zal van hunne benoeming kennis gegeven worden.

Het woord verkrijgt nu Dr. D. J. HISSINK voor het houden van zijn voordracht over „Grondonderzoek”. Een verslag hiervan zal in dit Weekblad worden opgenomen.

Hierna volgt de nieuwe stemming voor een bestuurslid.

Hierbij verkrijgen de Heeren HISSINK, VAN ROSSUM DU CHATTEL en HOYER resp. 12, 4 en 3 stemmen, terwijl op eenige anderen 1 stem wordt uitgebracht.

Daar geen der genoemden de volstreekte meerderheid verkregen heeft, vindt eene herstemming plaats, waarbij Dr. D. J. HISSINK gekozen wordt. Deze neemt zijne benoeming aan.

Bij de nu volgende verkiezing van een voorzitter wordt Prof. Dr. L. ARONSTEIN gekozen met 19 van de 25 uitgebrachte stemmen. Aan Z.H.G. zal kennis gegeven worden van zijne benoeming.

Vervolgens wordt Mejuffrouw A. GRUTTERINK bij acclamatie herkozen als penningmeesteresse.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter te 5.10 de Vergadering onder dankbetuiging aan de leden voor hunne opkomst.

In de pauze, tusschen ochtend- en middagvergadering, werd een druk gebruik gemaakt van de gelegenheid tot het bezichtigen van toestellen en glaswerk, tentoongesteld door de Heeren MARIUS (Utrecht) en SALM (Amsterdam). Bovendien had de Maatschappij *Oxygenium*, te Schiedam, eenige kruiken met gecomprimeerde zuurstof en waterstof tentoongesteld en demonstreerde een van hare monteurs eenige toepassingen van de knalgasvlam.

De exposanten verdienen onzen dank voor de moeite, die zij zich hebben willen getroosten. Jammer was het, dat de Heer SALM door omstandigheden, onafhankelijk van zijn wil, niet in de gelegenheid was de kryptolapparaten te vertoonen.

Een 22-tal leden vereenigden zich te 6¼ uur aan een maaltijd in American-Hotel. Het warme weder was in hoofdzaak de schuld, dat een aantal van hen, die hunne deelneming hadden toegezegd, op den dag zelve van hun voornemen afzagen. De stemming was echter, niettegenstaande de warmte, uitstekend, en uitte zich door eenige toespraken.

Wij twijfelen niet, of deze eerste jaarvergadering zal aangename herinneringen bij de deelnemers achterlaten.

Nederlandsche Chemische Vereeniging.

AANGENOMEN ALS LID:

G. H. J. VAN SPANJE, pharm. cand., Steenweg 44, Utrecht.

A. VAN DELDEN, T., Bacterioloog a/d. Gemeente-Waterleiding van Rotterdam.

CANDIDAAT-LEDEN.

H. A. ROUFFAER, T., Directeur der Schietkatoen- en Nitroglycerinefabriek Amsteldijk D 4a, Ouderkerk a/d. Amstel.

Dr. J. S. MEULENHOF, Ap., Zwolle.

Beiden voorgesteld door: J. J. HOFMAN en JAN RUTTEN,
Den Haag.

C. H. SLUITER, chem. docts., Oosterpark 50, Amsterdam.

Voorgesteld door Dr. H. M. KNIPSCHER, Edam, en J. F. SUYVER, Amsterdam.

JAN RUTTEN, *Secretaris*.
Stationsweg 84, 's-Gravenhage.

Personalia, Industriële Mededeelingen, enz.

De gemeenteraad van 's-Gravenhage benoemde tot leeraar in de natuur- en scheikunde aan de H. B. S. voor den cursus 1904/1905 Dr. J. ATTEMA, aldaar.

Bij beschikking van den minister van binnenlandsche zaken is voor het tijdvak van 1 September tot en met 31 December 1904, benoemd tot assistent voor de scheikunde aan de rijks-universiteit te Leiden, de Heer R. A. WEERMAN.

Tot tijdelijk leeraar in de scheikunde aan de 2e hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus, is benoemd de heer C. L. JUNGUS, doctorandus in de scheikunde.

Technische zending naar St.-Louis. — Voor deze zending, uitgaande van de Maatschappij van Nijverheid, die f 500 beschikbaar stelde, is thans f 6300 bijeen, d. i. f 300 boven de begroting. Deze f 300 zullen gebruikt worden om aan de contributeerenden gratis een exemplaar aan te bieden van het verslag, dat als Amerika-nummer van het tijdschrift der Maatschappij zal verschijnen. De subsidie van de regeering voor de zending bedraagt f 1600, welk bedrag werd verleend onder voorwaarde, dat de uit te zenden personen in overleg met den Minister van Binnenlandsche Zaken zouden worden gekozen.

Voorgedragen zijn door de Maatschappij van Nijverheid de H.H. Prof. J. C. DIJXHOORN (voor machinebouw), Prof. I. FRANCO (voor locomotievenbouw en transportmiddelen), Prof. G. J. VAN SWAAY (voor electrotechniek) en H. TER MEULEN, eerste assistent aan het scheikundig laboratorium der Polytechnische School.

Nederlanders aan Duitsche technische scholen. — Volgens mededeeling van de Studentenvereeniging „Hollandia", te Aken, zijn ook voor de volgende cursussen de bepalingen omtrent de toelating van Nederlanders aan de hoogeschool aldaar weer dezelfde als vroeger (einddiploma H. B. S. 5 j. c., enz.).

Door de H.H. J. H. DOORMAN, Barentszstraat 13, 's-Gravenhage, en J. E. LOTH, Mauerstrasse 44, Aachen, worden gaarne inlichtingen verstrekt.